

Remonstrantse Gemeente Nieuwkoop

Zondag 16 juni 2024

Thema: werken aan herstel?

Muziek

Welkom en aansteken van de kaars door lid van de kerkenraad

(Gemeente gaat staan)

Aanvangslied 138: 1, 2 en 4

Votum en groet

Onze hulp is in de naam van de Heer
die hemel en aarde gemaakt heeft
die trouw houdt tot in eeuwigheid
en die niet loslaat het werk van zijn handen.

Genade zij u en vrede
van God onze Vader
en van Jezus Christus, de Heer.
Amen.

Antwoordlied Eeuwige God, hoe zijt gij aanwezig

(Gemeente gaat zitten)

Inleidende Bijbellezing Prediker 5: 12-19

[12] Ik heb een trieste zaak onder de zon gezien die tot veel ellende leidt. Iemand waakt over zijn rijkdom, maar het loopt rampzalig af, [13] want één tegenslag vaagt al die rijkdom weg. De zoon die hij verwekt heeft, blijft met lege handen achter. [14] Naakt is zo iemand uit de moederschoot gekomen, even naakt keert hij terug. Niets van wat hij heeft verworven en in handen dacht te hebben, neemt hij mee. [15] Het is, ook dit, triest en ellendig, maar zoals hij is gekomen, zo keert hij terug. Wat is het voordeel voor de mens dat hij zwoegt voor wind? [16] Alle dagen van zijn leven brengt hij door in duisternis, heel zijn bestaan is vol ellende en verdriet, en vol ontevredenheid. [17] Het is daarom, zo heb ik ingezien, goed en weldadig voor een mens wanneer hij zich aan eten en drinken tegoed doet, en geniet van alles wat hij heeft verworven. Daar zwoegt hij voor onder de zon gedurende het luttel aantal levensdagen dat hij van God gekregen heeft; dat is wat hem is toebedeeld. [18] Wanneer een mens geniet van rijkdom en bezit, wanneer hem dat door God wordt toegestaan als zijn rechtmatig deel en hij zich verheugt in alles wat hij moeizaam heeft verworven, is dat een geschenk van God. [19] Dan piekert hij tenminste niet zoveel over het luttel aantal dagen van zijn leven, maar gaat hij van ganser harte op in de vreugde die God hem toebedeelt.

Gebed

Eeuwige God,

Ons leven van alledag stelt vragen die niet gemakkelijk te beantwoorden zijn. Het leven lijkt vaak niet rechtvaardig. Wie de wereld overziet, ziet veel onrecht. Strijd om de macht, strijd om principes, onschuldigen worden er te vaak het slachtoffer van.

Hoe graag we ook zouden willen, het leven lijkt niet altijd rechtvaardig te zijn. En zelf kunnen we er niet veel aan doen. Het helpt ons ook niet, om ons zorgen te maken. Vaak verandert dat niets.

Ook als we onze zorgen bij u neerleggen, helpt ons dat vaak niet verder. Tegelijkertijd spreken we wel onze zorgen en ons verdriet voor u uit. Vragen we om uw ontferming over ons leven. Zoeken we, in uw naam, naar aanvaarding en de kracht om voort te leven.

Wil ons, o God, dragen door alles heen, bij alles wat ons in het leven overkomt. Wil ons kracht geven en inspiratie. Wil met ons zijn. Help ons aan te voelen dat u ons wilt dragen, wat ons ook overkomt, dat u met ons bent.

Amen.

Lied 211 De gouden zonne heeft overwonnen

Bijbellezing Mattheus 6: 25-34

[25] Luister naar mijn woorden: Maak je geen zorgen over eten en drinken. Want je leven is veel belangrijker dan eten en drinken. En maak je geen zorgen over kleren. Want je lichaam is veel belangrijker dan kleren.

[26] Kijk eens naar de vogels in de lucht. Ze werken niet op het land en ze bewaren geen graan in een schuur. Jullie Vader in de hemel geeft ze te eten. En jullie zijn voor hem veel belangrijker dan de vogels. [27] Maak je dus geen zorgen. Dat heeft geen zin, je blijft er geen dag langer door leven.

[28-29] Maak je geen zorgen over kleding. Kijk eens naar de bloemen die groeien in het veld. Ze werken niet en ze maken geen kleren. Toch zijn ze prachtig. Ja, zelfs nog mooier dan koning Salomo in zijn mooiste kleren.

[30] Het gras dat vandaag op het veld staat, wordt morgen gebruikt om een vuur te maken. En toch versiert God het gras met prachtige bloemen. Dan zal God zeker voor jullie zorgen! Waarom vertrouwen jullie dan niet op hem?

[31] Maak je dus geen zorgen. Zeg niet: 'Hoe komen we aan eten?' of: 'Hoe komen we aan drinken?' of: 'Hoe komen we aan kleren?' [32] Met die dingen houden de mensen zich bezig die God niet kennen. Je Vader in de hemel weet echt wel dat je al die dingen nodig hebt. [33] Houd je bezig met Gods nieuwe wereld en doe wat God van je vraagt. Dan zal God je al die andere dingen ook geven.

[34] Maak je geen zorgen over morgen. Bewaar die zorgen maar voor morgen. Je hebt het al moeilijk genoeg met vandaag.

Lied 905 Wie zich door God alleen laat leiden

Preek

Twee weken geleden, beste mensen, was er een schoolreisje van het convent van predikant. We kwamen samen in een oud klooster, waar nog slechts vijf broeders wonen. We bezochten prachtige musea in Brugge en we waren vooral bij elkaar gekomen om uitgebreid met elkaar kennis te maken. Binnen het convent had zich de laatste jaren, onder het hoogleraarschap van Christa Anbeek bij het seminarium, enige vervreemding voorgedaan. Het was goed om elkaar nu

te ontmoeten. Al is het alleen maar om van elkaar te horen hoe we het predikantschap aanpakken. Hoe verschillend we zijn, maar ook hoeveel overeenkomsten er zijn.

Iedereen denkt natuurlijk, dat de manier waarop je het zelf aanpakt, volstrekt gebruikelijk is. Eigenlijk is het ondenkbaar dat niet iedereen het op dezelfde manier doet. Zo was een van onze jongeren collega's volstrekt geschokt door het feit dat mijn collega in Rotterdam, Koen, en ik allebei geen gebruik maken van leesroosters voor de kerkdiensten. Binnen de Protestantse Kerk in Nederland is dat tegenwoordig heel gebruikelijk. En u weet misschien ook wel, dat in de Rooms-Katholieke Kerk wereldwijd op één zondag overal dezelfde bijbeltekst klinkt.

Predikanten die overgekomen zijn uit de PKN en ook gemeenten die samenwerken met de vrijzinnige protestanten uit diezelfde PKN gebruiken vaak een leesrooster. Wij doen dat hier niet. Gekscherend zeg ik altijd: wij volgen een pneumatologisch leesrooster. Namelijk: het leesrooster, zoals de Geest het ons ingeeft. U begrijpt dat de collega constateerde: jullie berijden dus gewoon jullie eigen stokpaardjes. En zo is het ook.

Tijdens dat conventsweekend vorige week stelde een collega mij de vraag wat nu mijn grootste inspiratiebron is. Ik antwoordde direct: de gesprekken met de mensen.

Uit deze inleiding blijkt ook maar weer, hoe onze preken tot stand komen. Had je vroeger radio-dominees die ongeveer elk praatje begonnen met te vertellen over wie ze nu weer in de trein ontmoet hadden, voor ons, voor mij, geldt ook iets dergelijks. Meestal ontstaan mijn preken doordat een van u, tijdens een huisbezoek of een kring, iets zegt dat te denken geeft. Daar maal ik dan een paar dagen over door. Ik combineer het met wat ik in de krant en ergens anders, bijvoorbeeld in de bijbel, heb gelezen en zo ontstaat een preek. Vanmorgen wil ik met u nadenken over het thema: werken aan je herstel. En om nog maar eens een kijkje in de keuken te geven, ik had daarvoor drie aanleidingen:

1. Een mopperige opmerking op Facebook op een stukje dat ik geplaatst heb
2. In Rotterdam zijn we nogal bezig met Erasmus. Vorige jaar was er een studiedag over Erasmus en de Remonstranten. In september presenteert collega Koen Holtzapffel een boekje over Erasmus.
3. Een gesprek met iemand die long covid heeft. Heeft werken aan je herstel zin?

Ik kom bij de eerste aanleiding voor de preek van vanmorgen. U weet dat ik veel plaats op Facebook. Het is mijn sinaasappelkistje om de wereld wat toe te roepen. Het gaat dan niet alleen over appeltaart - wel vaak - maar soms ook over serieuzere zaken. En vaak ook dingen die grappig, maar ook een beetje serieus bedoeld zijn. Zo kwam ik op Facebook informatie tegen over een kerkhistorische en kerkrechtelijke studiedag bij de Theologische Universiteit in Utrecht. Het ging over de liturgische uitwerking van de provinciale synode van Dordrecht van 1574: u begrijpt, echt iets voor de theologische nerd, die ik ook ben. Alleen: bij die aankondiging stond een verkeerd plaatje. Een plaatje dat bij mij als een rode lap op de welbekende stier werkte. Geen plaatje van de Synode uit 1574 - want daar zijn geen plaatjes van bekend - maar van de vermaledijde Nationale Synode van 1618-1619. U weet wel: die Synode die ons eruit gegooid heeft. U kent het plaatje wel.

Voor mij was het aanleiding om me eens vrolijk af te vragen of ik wel welkom was. Want zo welkom waren mijn collega's niet in 1618. En of ze misschien een aparte tafel voor mij in het midden hadden neergezet. Dat zou wel zo aardig zijn...

Veel likes en vrolijke berichten van Remonstranten én Contraremonstranten waren mijn deel. Maar ook een enkeling die er weinig mee kan: ‘Mooie historische discussie, die niets te maken heeft met de vraagstukken waar de kerk nu voor staat.’

En dat ben ik niet met deze reactie eens. De hele discussie in 1618-1619 ging over de vraag hoeveel verantwoordelijkheid een mens zelf voor zijn heil heeft. Kan de mens er iets aan toe of af doen, voor zijn plek in de hemel? Nu geloven wij misschien niet direct meer in een hemel of een hel. Maar toch: wat is de plek van de eigen verantwoordelijkheid? Maken wij ons leven zelf? Zijn wij zelf verantwoordelijk voor de zin van ons bestaan, zoals het existentialisme van Sartre dat leerde? Kortom: natuurlijk was het *Spielerei* om een beetje te zeuren over die Synode van 1618-1619. We stellen de vragen van toen op een heel andere manier dan toen. Maar ze zijn nog even relevant. Eigen verantwoordelijkheid of goddelijke genade. Of misschien wel: eigen verantwoordelijkheid én goddelijke genade.

Dat geldt ook - en daarmee kom ik bij de tweede aanleiding van deze preek - dat is de vraag die Erasmus en Luther zo bezighield, precies 500 jaar geleden. Hoeveel vrije wil heeft een mens nu eigenlijk? Luther zag de wil slechts in beperkte zin vrij. De wil was geknecht. Voor Luther was dat geruststellend. Want wat zou er van ons heil terechtkomen, als het geheel van de mens afhing?

Erasmus, de grote denker van het humanisme, had een veel vrijere wil. Vorige jaar was er de studiedag. In september een nieuw boekje van mijn Rotterdamse collega Koen. Volgens mij een duidelijk bewijs van de relevantie van de vraag naar de vrije wil, naar de manier waarop je in het leven kunt staan.

Naar de vraag naar zin van de aanmoediging: werken aan je herstel. Daarmee begin ik met het derde gedeelte van mijn preek.

Zo werd deze vraag gesteld toen ik op bezoek was bij iemand die al meer dan twee jaar last heeft van long covid en inmiddels arbeidsongeschikt is verklaard. Tegenwoordig kan zij niet meer dan een half uur geconcentreerd achter elkaar iets doen. Daarmee is elke serieuze arbeid onmogelijk. Ze vertelde over haar overwegingen bij de manier waarop mensen met je omgaan als je ziek bent. Ze vertelde dat ze een beetje therapiemoe was geworden. Wat moet je doen, vroeg ze, als eigenlijk uit alles wat je leest, blijkt dat er nog geen werkende therapie is gevonden voor waar ik last van heb? Hoeveel zin heeft het om allerlei oefeningen te doen, als eigenlijk niet blijkt dat het werkt. Als ik alle oefeningen doe, is mijn energie voor die dag op en kom ik niet aan leven toe. Als ik blijf hopen dat het spoedig beter zal gaan, kom ik dan wel verder, als het uiteindelijk niet zo is? Kom ik persoonlijk niet verder, als ik aanvaard dat de situatie nu eenmaal zo is.

Ik herkende haar vragen. Breed in de samenleving klinkt toch altijd weer de oproep dat je moet werken aan je eigen herstel. Wie kanker heeft, zal moeten vechten. Hoewel dan vaak bij het graf klinkt: deze strijd kon hij niet winnen. Het lijkt logisch. Aan sommige dingen kun je best werken. Voor je longen is het vast beter als je stopt met roken. Je algemene conditie wordt beter als je stopt met drinken of met het eten van te veel appeltaartjes. Maar hoeveel zin heeft het, om dat te roepen als iemand al doodziek is of getroffen is door iets dat niet overgaat?

Is werken aan je herstel niet vaak een illusie? Kun je niet beter vertrouwen op de kundigheid van de artsen of, als dat niet meer werkt, werken aan acceptatie en aan de mogelijkheid om nog wat moois van je leven te maken, in de tijd die je nog gegeven is?

Is ‘werk aan je herstel’ niet vaak een bezweringsformule om onszelf te laten geloven dat we niet onmachtig staan in het leven en er dus zelf wat aan kunnen doen. Of erger nog: is het eigenlijk niet het slachtoffer zelf de schuld geven, want als je nu meer gedaan had of nog zou gaan doen, zou het vast beter worden.

Natuurlijk: als je geopereerd bent aan je heup, als je moet revalideren, dan heeft het zin om te werken aan je herstel. Maar laten we die woorden niet gebruiken, als het geen zin heeft. Want dan maken we het alleen maar moeilijker.

Soms staat werken aan je herstel je welbevinden enorm in de weg.

Alweer een hele tijd geleden liep ik op een zaterdagmorgen op station Utrecht Centraal. Ik kwam daar een goede emeritus collega tegen. Ik vroeg hem vrolijk: waar moet jij zo vroeg heen? Hij was op weg naar de jaarvergadering van de Vereniging tegen de kwakzalverij. Wat moet je daar nu? Nou, zei hij, eigenlijk zouden alle predikanten lid van deze vereniging moeten zijn. Als mensen ernstig ziek zijn, de artsen niets meer voor hen kunnen doen, vallen ze soms in handen van kwakzalvers die gouden bergen beloven, maar niets kunnen bereiken. Die mensen komen daardoor, doordat ze te lang valse hoop houden, niet meer toe aan het verwerken van wat er te gebeuren staat. Ze kunnen niet op een goede manier afscheid nemen van het leven en van hun geliefden. Zo wordt het onvermijdelijke verdriet nog veel verdrietiger. Ik had er zo nooit over gedacht. Maar eigenlijk had hij wel gelijk!

Zou dit ook de boodschap zijn van de bijbelteksten die ik u vanmorgen las? Van de Prediker die, hoewel hij zelf een tobber eerste klasse is, zijn lezer toch oproept om zich niet al te veel zorgen te maken over deze wereld. Besef gewoon, zegt hij, dat het leven onrechtvaardig is. En als je dood gaat, ben je even naakt als je was, toen je geboren was. Je kunt niets meenemen. Een doodshemd heeft tenslotte geen zakken.

Als je dat beseft, is het veel makkelijker om te genieten van de dingen die God je toch heeft gegeven. Hoef je je niet meer druk te maken over dingen waar je toch niets aan kunt doen.

Jezus zegt in de Bergrede, in het stukje dat ik gelezen heb, hetzelfde. Overigens: ik wil direct aannemen dat deze tekst een van mijn stokpaardjes is. Dat ik er te vaak over preek. Maar voor mijn gevoel kan het met deze tekst niet vaak genoeg. Het is toch een zeer essentiële boodschap die ik, bij wijze van spreken, wel elke week tegen mijzelf en tegen u mag vertellen...

Maak je geen zorgen, over dingen waar je niets aan kunt veranderen. Je kunt de kleur van je haar niet definitief veranderen. Je kunt proberen je kaalheid te verbergen, door die enkele haar nog netjes van links naar rechts te leggen. Maar het zal je allemaal niet helpen. Je kunt geen el aan je leven toevoegen, nog afgezien of dat het probleem beschrijft dat je niet langer kunt worden of dat je niet langer kunt leven. Aan de echt belangrijke dingen kun je niets veranderen. Hoe druk je je ook maakt.

Maak je dus maar niet druk. Doe zoals de bloemen en de vogels. Geniet van het bestaan. Straal het uit, zoals de bloemen. Zing het uit, zoals de vogels. Want God heeft ervoor gezorgd dat zij er zijn. Dat er voor hen gezorgd wordt. Dat zij schitteren in het veld of aan de hemel.

De bloemen en de vogels maken zich niet druk over hun herstel. Zij leven en stralen en bloeien. Is dat niet wat ook voor ons de levensopdracht kan zijn, door alles heen?

Ik weet het, dit is allemaal gemakkelijk gezegd, als het water je tot de lippen staat. Als je je, meestal terecht, zorgen maakt. Als je het zo graag anders zou willen. Maar telkens blijft de vraag

staan, of zorgen maken je verder helpt. Of zorgen maken, niet zorgt dat je blind wordt, voor het goede wat anders ook te zien zou zijn.

God zal voor je zorgen, zegt Jezus, maar misschien niet direct op de manier die je het liefste zou willen. Bidden tot de hemel resulteert niet altijd in op bestelling leveren van je wat je wilt hebben. Maar misschien wel iets waarmee je verder kunt.

Loopt een eenzame boswachter, hij is al een tijd lang weduwnaar door het stille bos. Op een open plek blijkt een pasgeboren baby te liggen. Het kind is te vondeling gelegd. Wat moet hij doen? Wat kan hij doen. En hij bidt naar de hemel: lieve God, geef mij 10.000 euro, zodat ik flesvoeding kan kopen en het kind kan grootbrengen. Maar helaas: de hemel is zuinig dezer dagen. Geen geld uit de hemel. Maar opeens beginnen de borsten van de boswachter te groeien. Zo kan hij ook voor het kind zorgen en kost het geen geld.

Meestal komen er geen grote wonderen uit de hemel, zelden klinken er heldere antwoorden. Maar soms is er wel iets anders: een ervaring van verbondenheid. Met mensen die je willen dragen. Met het geheel, waarin je nieuwe plek krijgt. Met warmte, die je zomaar overkomt.

Als je je teveel zorgen maakt, kun je dat alles niet zien.

Als je denkt dat je alles zelf moet oplossen, onverbiddelijk moet werken aan je herstel, verlies je zomaar het oog op wat je geschonken wordt.

Geloven is vaak: loslaten in het vertrouwen dat het op de een of andere manier wel goed komt. Niet dat je nu al weet hoe, maar wel omdat je het eerder hebt meegemaakt. Omdat je mensen spreekt, die het al meegemaakt hebben. Omdat het om je heen gonst, van verhalen, dat mensen toch verder komen, door de diepe duisternis heen. Kijk om je heen, kijk in je hart, misschien is er al iets begonnen. Straks zingen we ons slotlied. Een lied waarbij we niet bij elke lettergreep ons moeten afvragen of we het precies geloven. Maar wel een lied dat ons boven onze zorgen uit tilt, dat stem probeert te geven aan een geloofswerkelijkheid die we vaak niet willen zien, maar diep in ons hart kunnen aanvoelen.

Zalig hij of zij die durft te geloven, ook wanneer het oog niet ziet.

Amen.

Stilte

Muziek

Voorbeden en stil gebed, afgesloten met gezamenlijk gebeden ‘Onze Vader (oec. versie)’

Eeuwige God,

We komen in de stilte tot u.

In de stilte luisteren we naar onszelf. Luisteren we naar de wereld. Beseffen we, hoe we u nodig hebben.

In de stilte denken we aan onze medemensen, die net als wij zelf, u nodig hebben. Mensen ver weg, die lijden onder oorlog en geweld. Die geen dak meer boven hun hoofd hebben, die geen eten hebben, als de oogst mislukt is, die hun kinderen niet kunnen geven, wat ze nodig hebben.

In de stilte denken we aan onze medemensen, die net als wij zelf, u nodig hebben. Mensen dichtbij, die lijden onder het verdriet dat het leven kan brengen. Ziekte en dood. Angst en eenzaamheid. Verdriet en teleurstelling.

In de stilte denken we aan alles wat we, als uit uw hand hebben ontvangen. De liefde van mensen en hun vertrouwen. De hand die ons vasthield. De hand op onze schouders. Uw grond onder onze voeten. Uw aanwezigheid in ons leven.

In de stilte bidden we voor wat niemand anders voor ons kan zeggen.
[...]

Met heel uw kerk bidden we de woorden van Jezus:
Onze Vader die in de hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd;
Uw Koninkrijk kome;
Uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood;
En vergeef ons onze schulden,
Zoals ook wij onze schuldenaars vergeven;
En leid ons niet in verzoeking,
Maar verlos ons van de boze.
Want van U is het Koninkrijk
En de kracht en de heerlijkheid
In eeuwigheid.
Amen.

Mededelingen

Collecten voor Diaconaal doel en voor gemeente

(Gemeente gaat staan)

Slotlied 913 Wat de toekomst brengen moge

Uitzending en zegen

Bevestigen wij dan ons geloof in een leven van liefde.
Aanvaarden wij onze verantwoordelijkheid voor onze geloofsgemeenschap,
haar taak in deze wereld, met haar noden
en gaan wij dan van hier naar ons huis en onze levensopdracht
onder Gods zegen.

De Heer zegene en Hij behoede u.
De Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.
De Heer verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.

Amen.

Muziek

Collecte bij de uitgang: project Senegal / eigen gemeente